

Uitgave van het Koninklijk 's-Hertogenbosch Mannenkoor

Vocaliteiten 4

Jaargang 13

oktober 2011

Van de Bestuurstafel

Na twee maanden vakantie zijn de repetities van het koor weer begonnen op woensdag 31 augustus. Met onze deelname aan het Zangersfestival in Gemert op 29 oktober a.s. en ons jaarconcert van 5 november voor de boeg moest er nog het nodige gerepeteerd worden om de laatste puntjes op de i te zetten voor een goede uitvoering.

Voor het concert van 5 november was afgesproken dat dit samen zou worden gegeven met het Kamerkoor Tessitura uit Schijndel. Ter afwisseling is contact gezocht met de Muzerije om te vragen of wellicht een talentvolle student medewerking zou willen verlenen. Uit dit contact is Emma Reijers, fluitiste, gekomen die uitgenodigd is om medewerking aan dit concert te verlenen. Helaas kregen wij half september pas het bericht dat Tessitura zich alsnog terugtrok voor dit concert omdat zij andere prioriteiten hadden gesteld.

Daarnaast zijn we ook druk bezig met het instuderen van de missen van Gounod en Puccini die tezamen met G.O.V. Magdiël uit Amersfoort en het Utrechts Studenten Concert uitgevoerd zullen worden in Amersfoort en 's-Hertogenbosch. Met name de partituur van Puccini geeft aan de koorleden de nodige problemen die wel opgelost zullen worden maar die de nodige repetitietijd vergen. Daarbij worden we gelukkig geholpen door een CD-opname waarop de mis wordt voorgespeeld per partij. Door dit thuis, met partituur er bij, te beluisteren komt de melodie goed in het gehoor te liggen en vergeet het instuderen op de repetitieavond minder tijd.

Op de laatste repetitie van het afgelopen seizoen heeft Arno van Wijk aangegeven dat hij als dirigent van ons koor ontslag neemt. De reden is dat hij het koor niet op het door hem gewenste peil krijgt.

Inhoudsopgave

<i>Van de Bestuurstafel</i>	1
<i>Ledenverfactie</i>	3
<i>Grafschriften II</i>	6
<i>Sint Cecilia</i>	9
<i>Verjaardagen</i>	12
<i>Colofon</i>	12
<i>Agenda 2011</i>	12
<i>Agenda 2012</i>	12

Mede gelet op de verplichtingen die het koor heeft aangegaan zal hij tot en met de concerten die tezamen met G.O.V. Magdiël uit Amersfoort worden gegeven nog aanblijven als dirigent. Dit werd op de repetitie van 28 september jl. aan de leden medegedeeld.

In verband daarmee is op 5 oktober jl. een vergadering met alle koorleden geweest over hoe wij de toekomst van het koor zien, wat we willen en hoe we daaraan vorm kunnen geven.

Uit deze vergadering kwam duidelijk naar voren dat wij als koor het vertrek van hem als dirigent betreuren maar dat ons koor de aangegeven verplichtingen wil nakomen.

Wel is daarbij duidelijk gesteld dat het koor meer repetities nodig heeft om de beide missen goed in te studeren om te zorgen dat het goede concerten gaan worden.

Daarom is besloten om het jaarconcert van 5 november af te gelasten omdat in verband met het wegvallen van Tessitura wij als koor het programma moeten opvullen met andere werken en dit nu teveel repetitieruimte vergt die ten koste gaat van het instuderen van de missen.

Het is jammer voor Emma Reijers, maar laten we hopen dat wij dit ten opzichte van haar nog een keer kunnen goedmaken.

Zoals in 2007 zal weer een commissie worden gevormd die zich bezig gaat houden met de sollicitatieprocedure om een nieuwe dirigent aan te trekken.

Het ligt in de bedoeling om kort na de concerten in maart 2012 met een aantal dirigenten proefrepetities te houden zodat wij hopelijk zo spoedig mogelijk na maart 2012 de nieuwe dirigent kunnen verwelkomen.

ben we afscheid moeten nemen van twee koorleden nl. Frans Dirks, 1e tenor, en Thijs Muizers 2e tenor, die beiden om persoonlijke redenen hun lidmaatschap van het koor hebben opgezegd.

Dit is jammer omdat we sinds eind vorig jaar weer boven de gemeentelijke norm van minimaal 30 leden zaten om in aanmerking te komen voor gemeentelijke subsidie.

Inmiddels zijn we weer teruggezakt naar 28 leden. Dit betekent dat we er nog harder voor moeten knokken om nieuwe en jongere leden er bij te krijgen.

In dit nummer wordt door Harry Arens en Gerard van de Heijden een aanzet hiertoe gegeven.

Een aanzet die door alle leden verder moet worden uitgewerkt. Als wij met ons allen ons hier voor inzetten moet dit resultaat opleveren.

Afgelopen maand heb-

LEDENWERFACTIE

Waarom lukt het bij het ene koor wel en bij het andere niet?’

Terugloop van leden bij mannenkoren is een algemeen probleem. Uitbreiding van ons koor verloopt moeizaam. Aanwas is voortgekomen uit contacten met concertbezoekers en benaderingen in de privésfeer. Als ‘petit comité’ zijn Gerard van der Heijden en ik, Harry Arens, gestart met een aanzet voor een wervingsplan. Middels dit artikeltje informeren wij jullie. Een meerjarenplan voor ledenwerving is noodzakelijk! Ook goed is het om naar de aanpak van andere koren te kijken, er ons voordeel mee te doen.

Start en conclusie.

We zijn gestart om de huidige samenstelling van ons koor te inventariseren. Uitkomsten te vergeleken met de norm van het Koninklijk Nederlands Zangers Verbond (KNZV). Deze geeft aan dat een koor kritisch is wanneer 15% van de leden ouder is dan 75 jaar, tevens ook als binnen in een koorpartij 25% van de leden ouder is dan 75 jaar. Bij ons koor is 35% van de leden ouder dan 75 jaar en bij de koorpartijen Tenoren 1 en 2 en Bassen 1 is dit boven de 25%. Voor Tenoren 1 en 2 zijn per direct leden nodig!

Conclusie: ons koor bevindt zich in een zeer kritische situatie. In de praktijk kan dit betekenen binnen 5 jaar opheffing! Goed dat weten we dan! We bestaan dit jaar 108 jaar, ons koor heeft in deze lange periode meerdere moeilijke momenten meegemaakt. Is doorgedaan en steeds sterker uit de strijd gekomen.

Het doel op korte termijn.

Ons koor wil in 2016 bestaan uit minimaal 50 mannen. Evenredig verdeeld over de zangpartijen.

Te beginnen in 2011 om gewenste bezetting partijen op peil te brengen. De doelgroep is: mannen in de leeftijd van 18 tot 65 jaar. Praktijk wijst uit dat het bijna onmogelijk is om mannen onder de 40 jaar te krijgen. Daarom richten op de leeftijdsgroep van 45 tot 65 jaar. Men is tot rust gekomen, gezin op poten en kinderen gaan/zijn het huis uit. Er is meer tijd en interesse in cultuur als vrije tijdbesteding. Met op termijn een geleidende bovengrens van 55 jaar. Ook aandacht voor de ‘nieuwe Nederlanders’; afkomstig uit de Antillen/Suriname, Azië en Oost Europa.

Voor een gewenste partijbezetting en een kooromvang van 40 personen zijn

Een foto van het koor tijdens St. Jansdag 2008 op het plein voor de Hervormse kerk in de Kerkstraat

per direct gewenst: 4 leden in Tenoren 1, 3 leden in Tenoren 2, en 2 leden in Bassen 2. Met aandacht op de partijen Tenoren 1 en 2. In 2012 zullen er minimaal 9 nieuwe zangers nodig zijn. In de leeftijdscategorie van 40 tot 65 jaar. Daarnaast ook rekening houden met een tussentijds ledenverlies/verloop. Samengevat als volgt:

- Doelgroep: richten op de leeftijdsgroep van 45 tot 65 jaar.
- Gebieden voor ledenwerving: de binnenstad, Graafsepoort/Muntel/Vliert, Rosmalen Zuid/Noord, De Groote Wielen/Empel.
- Bijzondere doelgroep is de 'nieuwe Nederlander'.

Verleden, heden en toekomst.

Historie is medebepalend voor de keuzes die gemaakt worden. Echter historie kan ook belemmerend werken voor ontwikkeling. Voor goede beeldvorming is het juist om te beginnen met een zelfreflectie. De volgende vragen zijn van belang:

- Wat is de moeite waard om te behouden?
- Wenselijke vernieuwingen rekening houdende met de tijdgeest en/of invloeden van buitenaf?

Communicatie is belangrijk.

Aandacht trekken doe je met een korte heldere boodschap, gericht op de doelgroep.

De te communiceren boodschap is:

- Zingen is plezier en geeft veel voldoening, zeker bij ons koor!
- Het moet aantrekkelijk zijn voor de doelgroep om lid van ons koor te worden!

Combineer de wervingsboodschap met een pakkende slogan.

Hoe gaan we werven?

Duidelijk is dat de tot op heden toegepaste aanpak onvoldoende resultaat heeft opgeleverd. Als het koor werkelijk nieuwe leden wil zal het hiervoor zich zeer moeten inspannen!

Op basis van de algemene doelstelling is het volgende scenario denkbaar:

- Januari 2012 start van één grote, goed opgezette en geleide wervings actie met koorscholing en gerichte begeleiding.
- Per direct, via netwerken gewenste bezetting partijen Tenoren 1 en 2 op peil te brengen.

Hoe gaan we dit voor elkaar krijgen?

Opdracht aan het bestuur:

- Uitvoeren van zelfreflectie, formuleert visie/missie en doelstelling voor koor.
- Samenstellen van de werkgroep 'Werving' (tenminste 3 man).
- Conditie opstellen voor en het evalueren van proces, in samenwerking met KNZV.

Opdracht aan de werkgroep 'Werving':

- Het opstellen actieplan.
- Na goedkeuring actieplan door ons bestuur, uitvoering plan.

Plan van aanpak

De werkgroep 'Werving i.o.' is nu met het volgende bezig:

Stap 1: Formuleren identiteit KHMK.

Stap 2: Formuleren wervingsboodschap + slogan.

Stap 3: Opstellen communicatieplan.

- Keuze media, communicatiemiddelen, persberichten, tijdsplanning/aanleiding/manier van communiceren etc.

Stap 4: Evalueren wervingsproces met bestuur en partners b.v. KNZV en een

ander koor.

Stap 5: Wervingsactie definitief en goedkeuring van bestuur KHMK en uitvoering.

Tot slot.

‘Zo’n plan is leuk en papier is geduldig’ zullen een aantal koorleden zeggen. Gelijk hebben ze! Maar laat het duidelijk zijn dat er nu actie ondernomen moet worden. Dat moeten we met ons allen doen. Ieder van ons kan nu zijn deel bijdragen. Te beginnen om een gemotiveerd koorlid te zijn. Laten zien en horen dat ons koor fantastisch is om lid van te worden en dat zingen leuk is. Wij zijn tenslotte een koninklijk koor met lange en rijke traditie! Dus mannen, de schouders eronder.

Harry Arens/Gerard van de Heijden.

Grafschriften II

In ‘n vorige bijdrage, besprak ik n.a.v. de Grafschriften van Anton Maessen, de laatste dagen én dood, van een aantal componisten. Ik zegde toen toe, nog een aantal componisten te bespreken over de periode, dat zij hun laatste adem uitbliezen en de gebeurtenissen rond hun uitvaart. Bij dat lijstje stonden niet Robert Schumann en Joseph Haydn vermeld. In een van mijn eerdere bijdragen, heb ik de tragische dood van Robert Schumann, in een psychiatrische kliniek in de buurt van Düs-

seldorf, beschreven, (*Vocaliteiten* jrg. 9 nr. 2).

Over het lijden en sterven van Joseph Haydn kan ik weinig vertellen, maar in de bijdrage over ‘Omzwervingen van het hoofd van Joseph Haydn’ heb ik ook uitvoerig geschreven in *Vocaliteiten*, jrg. 11 nr. 1

Johannes Brahms kwam al zijdelings ter sprake in het artikel over Robert Schumann. Brahms werd toen opgevoerd als vriend van het echtpaar Schumann

Johannes Brahms (1833-1897) tegen het einde van zijn leven

waarbij de indruk werd gewekt dat de vriendschap voor Mevr. Schumann –(Clara Schumann-Wieck) wel eens dieper zou kunnen gaan dan enkel, collegiale belangstelling.... Op het kerk-

hof bij de begrafenis van deze laatste, vatte hij waarschijnlijk een kou, waarvan hij nooit helemaal herstelde. Echter zijn uiteindelijke dood werd veroorzaakt door leverkanker. Tijdens een uitvoering van zijn 4e symfonie op 7 maart 1897 in Wenen, wees de dirigent naar de loge waar Brahms achter een gordijn, verscholen zat. Toen hij opstond om de toejuichingen in ontvangst te nemen, ging er een golf van diep medeleven door het publiek, omdat ze aan de donkergele kleur van het gezicht zagen, dat dit een afscheid zou worden. De vrijgezel Brahms werd op zijn ziekbed verzorgd door zijn huishoudster. Op de tweede april, had hij de hele dag met zijn hoofd naar de muur, bewusteloos op bed gelegen. Op drie april draaide hij zich plotseling om en twee dikke tranen rolde over zijn geel geworden wangen. Toen hij even later

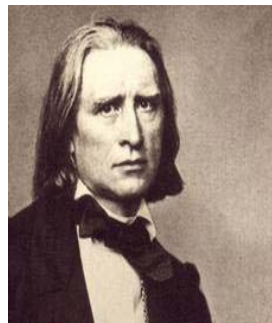
overleed was er van de stevig gebouwde man, enkel een magere, grijsaard overgebleven. Een schim. Hij werd begraven in de directe nabijheid van zijn twee grote voorgangers, Beethoven en Schubert, op het grote kerkhof van Wenen.

Franz Liszt is gestorven te Bayreuth, de woonplaats van de familie Wagner.

Liszt was de schoonvader van Richard Wagner. Liszt was op het einde van zijn leven ook nog maar een schaduw van de charismatische figuur die hij tijdens zijn volle leven was.

Zijn gezichtsvermogen was slecht en hij had een slecht gebit met enkel nog wat zwarte stompjes. Maar als hij met zijn zijden soutane met brede lila sjerp, achter zijn piano zat, maakte hij nog wel degelijk indruk.

In april 1866 reisde hij nog naar Londen en werd daar op zijn 75e

Franz Liszt 1811-1886

verjaardag door Koningin Victoria ontvangen terwijl er meerdere van zijn composities werden uitgevoerd. In juli 1886 reisde Liszt met de trein naar Bayreuth om er de Wagner uitvoeringen bij te wonen. Het jonge stel welke de treincoupe met hem deelde, weigerde het raam te sluiten met als gevolg dat hij een verkoudheid opliep. Zijn dochter, Cosima, was niet zo erg gastvrij en ontving hem niet in haar villa Wahnfried. Liszt kon terecht op een logeeraadres aan de Siegfriedstrasse waar hij hoestend – en proestend naar bed ging. Zo ziek als hij al was, bezocht hij toch nog Wagners opera Parsifal. De vol-

gende dag was hij echter doodziek en de lokale arts verbood hem zelfs zijn dagelijkse glaasje brandewijn. Op 25 juli sleepte hij zich nogmaals naar het theater, waar de toeschouwers geschokt zagen, hoe hij naar adem snakkend en met een rood gezicht zich amper staande kon houden aan de leuning van het balkon.

Zodra de lichten waren gedoofd, kroop hij achterin de loge en probeerde zijn hoesten te onderdrukken door een met bloed bevleekte zakdoek tegen zijn mond te drukken. Thuisgekomen ging hij naar bed en heeft dat niet meer verlaten. Zijn dochter verbood bezoek maar had zelf geen tijd om zich om haar zieke vader te bekommeren, vanwege het festival. Zelfs zijn leerlingen werden buitengesloten. Na een aantal eenzame dagen, ging Liszt sterk achteruit. Op de nacht van 31 juli kreeg hij last van een heftige schudkramp en kwam hij

Richard Wagner 1813-1883

overeind, afschuwelijke kreten uitend. Hij was (nog) zo sterk dat een verzorgende hem niet de baas kon. Hij viel achterover en geraakte in een coma. Om 11 uur 's- Avonds mompelde hij "Tristan" en stierf een kwartier later. Door de drukte van het festival was er door de familie, weinig tijd om een begrafenis te organiseren, die paste bij de statuur van Franz Liszt.

Op 3 augustus ging er een rouwstoet door Bayreuth waar de mensen vanwege het festival, feestelijk waren gekleed. Toen een toeschouwer informeerde wie er gestorven was, kreeg die

terloops te horen: "O, de schoonvader van Wagner..."

HvL

Opgericht 1903

Koninklijk
's-Hertogenbosch
Mannenkoor

je wilde altijd al.....?

je kunt het!

zoekt zangers!
voor informatie
www.boschmannenkoor.nl

Sint Cecilia

Achteraf verbaasde het me, dat ik als rechtgeaarde, katholieke Brabander, niet eerder aandacht heb geschonken aan de H. Cecilia. Dat ik dat nu alsnog goed maak, komt door een stukje uit de Cecilia Mis van Charles Gounod, welke ik op de radio hoorde. Bij de afkondiging vertelde men, dat het stuk ten gehore werd gebracht ter ere van de H. Cecilia, wiens naamdag het die dag was, 22 November. Ik wist het, maar deze kennis leidde een sluimerend bestaan, ergens in mijn achterhoofd.

Er is geen Heilige, buiten Maria natuurlijk, waaraan zoveel componisten, werken hebben opgedragen. Maar om daar verder op in te gaan eerst de volgende vragen beantwoord:

“Wie was Cecilia en waarom wordt zij in verband gebracht met

Saint Cecilia van Rome,

Ora pro nobis

de muziek?”

Cecilia leefde in de tweede of derde eeuw in Rome. Daarom wordt ze ook wel Cecilia van Rome genoemd om verwarring met enkele andere Heilige Cecilia's, te voorkomen. Maar Cecilia van Rome is uiteindelijk de bekendste geworden. Ze werd uitgehuwelijkt aan de heidense keizer Valerianus, waarbij ze gruwde van de muziek, welke op haar bruiloft ten gehore werd gebracht. Nadat haar man was overleden werd ze door diens opvolgers vermoord, omdat ze weigerde de heidense goden, die de nieuwe heersers aanbaden, te vereren. Ze werd

later heilig verklaard, omdat ze stierf voor het nieuwe geloof en mensen meteen na haar dood, het graf begonnen te bezoeken en er een kerk op bouwden. Om Heilige te kunnen worden moet zo'n dood echter niet al te zachtzinnig zijn... En dat was bij Cecilia namelijk het geval. Eerst probeerde men haar te verdrinken in bad. Toen dat niet lukte, probeerde men haar te onthoofden, wat mislukte en ze nog een paar dagen leefde. Als je dan nog niet postuum Heilig wordt verklaard... dan weet ik het niet meer. Haar volgelingen hebben destijds misschien wel geroepen: “Santa. subito!!”

Cecilia is echter per ongeluk, patrones van de musici en zangers geworden. Dat komt doordat men een oude Latijnse

tekst uit de vijfde eeuw, waarschijnlijk verkeerd heeft vertaald. In die tekst stond namelijk dat “Cecilia niet mee feestte en zong tijdens haar bruiloft, maar in haar hart tot God zong”. In de vertaling stond echter dat Cecilia de Heer bezong, zichzelf begeleidend op het orgel. En zo zie je maar, hoe zo’n vertaalfout grote gevolgen kan hebben.

Achteraf bezien, een fout in de sfeer van: “Elk nadeel heb zijn voordeel”. Een fout die leidde tot een (nieuwe) patrones en tot veel fraaie muziekcomposities.

Want dat was dus het gevolg. Veel componisten beschouwden Cecilia dus als beschermheilige of patrones.

*Graftombe van
Saint Cecilia in Rome*

En dat heeft geleid tot een aantal fraaie composities, gewijd aan deze Heilige. Nog steeds worden hier in de zuidelijke Nederlanden, muziekgezelschappen vernoemd naar deze Cecilia. Ook wordt ze aangeroepen als de patrones van de muziek-instrumentbouwers, muziekhandelaren, orgel- en vioolbouwers en koren.

Cecilia wordt veelal afgebeeld, zittend aan een orgel, of ander muziek-instrument.

Daarnaast wordt ze ook wel weergegeven met het zwaard. Het attribuut dat aangeeft dat ze een martelares was.

Wij hebben op ons repertoire niets wat naar deze bijzondere Heilige verwijst. Misschien aardig, om daar in de muzikliteratuur eens naar op zoek te gaan.

Maar zoals ik al zei, zijn er veel fraaie composities gewijd aan de H. Cecilia waarbij onderstaande opsomming

een aardige indruk geeft.

Tijdens de première van de Cecilia-mis van Charles Gounod in 1855 te Parijs, was Camille Saint-Saens aanwezig. Later schreef hij hierover o.a. het volgende:

“De Cecilia mis veroorzaakt een soort bedwelmings. De mensen waren stomverbaasd. Deze eenvoud, deze grandeur, dit serene licht welke de muzikale wereld bescheen als een dageraad, verontrustte de mensen zeer. Je voelde de aanwezigheid van genialiteit....etc.”

Ook nu nog is de Cecilia-Mis van Gounod, voor mij, een van de sprankelendste en ‘vrolijke’ missen, in zoverre men dat van een Mis kan zeggen. Een genot om naar te luisteren. Maar ook de andere hier vernoemde composities, zijn oorstrelend.

Kortom: Cecilia, pa-

troonheilige, misschien tegen wil & dank en daardoor mede verantwoordelijk voor het bestaan van prachtige muziek.

En dat allemaal vanwege een foute (?) vertaling.....

HvL

- Charpentier: 1680 Oratorium over Sint Cecilia.
- Henry Purcell: 1692 Ode aan cecilia: "Hail, bright Cecilia"
- Händel: 1739 " A song for Saint Cecilia".
- J. Haydn: Meerdere missen die Cecilia-Mis worden genoemd omdat ze eigenlijk niet aan Cecilia zijn gewijd maar door het Cecilia ensemble werden uitgevoerd.
- F. Liszt: 1874 "De Cecilia legende" voor koor en orkest.
- F. Mendelsohn: 1840 "Zum Fest der Heilige Cecilia".
- Gounod: 1855 De Cecilia-Mis.
- B. Britten: 1942 Hymne tot St. Cecilia.

Verjaardagen

W. Hoskam 7-10-1926
J. Goossens 14-10-1941
A. van Egmond 31-10-1949
J. Beart 11-11-1933
J. Verouden 13-11-1940
M. Rovers 2-12-1932
A. Kooijmans 11-12-1937
N. van Oijen 24-12-1953

Colofon

Redactie:

Hans Goossens
Wiel Hustin,
Harrie van Liebergen,
Jef Verouden.

Redactieadres:

Zevende Buitenpepers 12
5231 GC

's-Hertogenbosch

Emailadres:

jverouden@boschman-
nenkoor.nl

Vocaliteiten verschijnt
eenmaal per kwartaal.

De volgende uitgave
verschijnt januari 2012

Kopij dient uiterlijk
1 januari 2012 te worden
aangeleverd bij het
redactiesecretariaat, bij
voorkeur via e-mail.

Agenda 2011

- 05-01-2011 Nieuwjaarsbijeenkomst met
partners in Sociale Accommodatie
De Slinger, Jan Schöfferlaan 3,
alhier
- 16-02-2011 Algemene Ledenvergadering in
20.00 uur De Slinger
- 03-04-2011 Mis voor levende en overleden
11.00 uur leden van het Koninklijk
's-Hertogenbosch Mannenkoor
in de H. Hartkerk aan het
Loeffplein 1 in Vught.
- 04-05-2011
en Geen repetitie
- 01-06-2011
25-06-2011 Deelname aan St. Jansdag in
's-Hertogenbosch
- 7 juli t/m Vakantieperiode van het koor
30 augustus 2011
- 29-10-2011 Deelname aan zangersfestival
Gemert
- 05-11-2011 Jaarconcert komt te vervallen

Agenda 2012

- 04-01-2012 Nieuwjaarsbijeenkomst met
partners
- 10-03-2012 Concert in de St. Ansfriiduskerk,
Amersfoort met G.O.V. Magdiël,
Utrechts Studenten Concert en
solisten. Uitgevoerd worden
Messe di Gloria van Puccini en
Messe Solennelle de Saint Cécile
van Gounod
- 17-03-2012 Dit zelfde Concert in de
N.H.Kerk in 's-Hertogenbosch